

Motion till riksdagen 2021/22:922

av **Hanna Gunnarsson m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2020/21:224 Behandling av personuppgifter vid Försvarmakten och Försvarets radioanstalt

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2020/21:224 i den del som handlar om att utländsk underrättelse- eller säkerhetstjänst medges direktåtkomst till personuppgifter i förslaget till lag om behandling av personuppgifter vid Försvarmakten.
2. Riksdagen avslår proposition 2020/21:224 i den del som handlar om att utländsk underrättelse- eller säkerhetstjänst medges direktåtkomst till personuppgifter i förslaget till lag om behandling av personuppgifter vid Försvarets radioanstalt.
3. Riksdagen avslår proposition 2020/21:224 i den del som handlar om ändring i lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur den parlamentariska kontrollen och insynen ska öka i fråga om underrättelseverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Vänsterpartiet värnar demokratiska grundvärden som rättssäkerhet och skyddet för den personliga integriteten. Den tekniska utvecklingen och den allt större möjligheten till datainsamling av privata uppgifter innebär en stor utmaning. I dag är det möjligt att samla in en stor mängd uppgifter av känslig karaktär som visar var människor befinner sig och vilka rutiner de har. Det är därför av yttersta vikt att skyddet för den personliga integriteten hela tiden utvecklas i takt med den ökande digitaliseringen. Vi vill samtidigt inte försvåra de brottsbekämpande myndigheternas arbete med att utreda och beivra brott. Därför är vi även angelägna om att det finns ett regelverk som ger ett gott skydd för Sveriges och landets invånares säkerhet. Det måste kunna ställas höga krav på att terrorism och grov brottslighet bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. Förslag som innebär

nykriminalisering eller straffskärpningar ska alltid vara väl underbyggda och ha analyserats utifrån nödvändighet, effektivitet och proportionalitet. Detta gäller även ny tvångsmedelslagstiftning. Förutsättningarna för att tillämpa befintlig lagstiftning ska vara goda, och lagstiftningen måste förstärkas där behov finns så att brottsbekämpningen blir effektiv. Samtidigt måste de som har till uppgift att motverka, förhindra och lagföra grov brottslighet få rätt resurser för att fullgöra sin uppgift.

Varje samhälle måste ha möjlighet att använda tvångsmedel för att kunna utreda och beivra brott. Sådana tvångsmedel innebär definitionsmässigt en inskränkning i grundläggande fri- och rättigheter, rättigheter som i sin tur är grundläggande för demokratin i vårt samhälle. Därför måste såväl lagstiftningen som de medel som lagstiftningen tillhandahåller omgärdas av de strängaste restriktioner. De viktigaste restriktionerna har vi i våra egna grundlagar och Europakonventionen till skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna. När det gäller frågor om utvidgning av det straffbara området uppkommer frågor om behov, effektivitet och proportionalitet. Dessa överväganden gör sig särskilt gällande när det är fråga om centrala skyddsintressen som Sveriges säkerhet och grundlagsskyddade rättigheter såsom yttrande- och tryckfrihet och skyddet för den personliga integriteten. Det handlar således om att skydda den demokratiska rättsstaten i flera bemärkelser.

Ett av fundamenten i en rättsstat är att medborgarna åtnjuter ett effektivt skydd mot statens maktutövning. Den enskilda medborgaren ska vara tryggad mot statens missbruk av rättsordningen. Det primära värde som rättssäkerheten ska skydda är den enskildes intresse av självbestämmande och möjlighet till livsplanering. Rättssäkerheten bör i princip inte kunna åsidosättas. För att kravet på rättssäkerhet ska upprätthållas krävs bl.a. att lagstiftningen är av god kvalitet, vad gäller både straffprocessuella regler och det materiella innehållet, samt att rättstillämpningen är god.

Den andra bärande principen i vår rättsordning är proportionalitetsprincipen. Principen innebär att de åtgärder som det allmänna använder sig av för att uppnå ett visst syfte inte får vara mer långtgående än vad som kan anses nödvändigt för att uppnå det eftersträfvade syftet. Det ska således råda en balans mellan mål och medel samt vara sannolikt att det syftet uppnås genom vidtagna medel. Finns det möjlighet att välja mellan flera verk samma åtgärder ska det minst tyngande alternativet väljas.

Vi ser med stor oro på den utveckling som skett sedan början av 2000-talet och som i dag lett till att vi börjar närma oss ett övervakningssamhälle. Frågor om personlig integritet och mänskliga rättigheter får gång på gång stå tillbaka. Varje inskränkning har motiverats utifrån skenbart goda syften som effektivare brottsbekämpning och ett generellt ökat skydd för invånarna. Sammantaget framstår dock helheten av snart två decenniers skärpta lagar när det gäller t.ex. kamerabevakning, hemliga tvångsmedel, signalspaning, utlänningskontroll och åtgärder i syfte att hindra terrorism som illavarslande. Varje inskränkning som godtas tenderar att bereda väg för ännu fler och mer ingripande åtgärder. Argument i stil med att den som har rent samvete inte har något att frukta riskerar att bli urvattnade floskler ju fler inskränkningar av den personliga integriteten som accepteras. Konsekvenserna för samhällsklimatet och demokratin på lång sikt är svåra att överblicka.

Vänsterpartiets inställning är och kommer att förbli att de mänskliga rättigheterna är odelbara. Dessvärre blir de mänskliga rättigheterna ofta ifrågasatta. Vi kommer inte att ge vika för dessa attacker, utan vårt mål är att ständigt försvara de friheter som är en förutsättning för att demokratin ska bestå och utvecklas. Vi är övertygade om att demokrati inte kan försvaras genom att begränsningar i de demokratiska rättigheterna

införs. De rättigheter som generationer före oss slagits för att få till stånd måste i stället bevaras och utvecklas.

2.1 Regeringens antiterrorpaket

Regeringen har aviserat ett paket med antiterrorlagar som befinner sig i olika stadier i genomförandeprocessen. Terroristbrottsutredningen (SOU 2019:49) har lämnat ett betänkande om bl.a. skärpta straffskalor. Nya regler om datalagring och om ökad tillgång till signalspaning har nyligen antagits av riksdagen. Ett nytt hemligt tvångsmedel, hemlig dataavläsning, har införts efter riksdagsbeslut 2020. Vidare har riksdagen beslutat om borttagen tillståndsplikt för polisen för kameraövervakning och borttagen tillståndsplikt för kameraövervakning i kollektivtrafiken. Regeringen har även beslutat att tillsätta en utredning om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (dir. 2020:104). En särskild utredare ska ta ställning till hur hemliga tvångsmedel ska kunna användas i en större utsträckning för att bekämpa allvarlig brottslighet. Utredaren ska redovisa sina slutsatser senast i april 2022.

Enligt Vänsterpartiet måste samtliga redan genomförda, föreslagna och kommande åtgärder som syftar till att bekämpa grov kriminalitet, terrorism och våldsbejakande extremism bedömas som en helhet. Frågan vi ställer oss är om dessa åtgärder sammantaget är proportionella i förhållande till syftet och om de är effektiva för att uppnå målet. I åtgärderna ingår de hemliga tvångsmedlen som en del.

3 Regeringens förslag

I proposition 2020/21:224 föreslår regeringen en ny lag om behandling av personuppgifter vid Försvarmakten respektive Försvarets radioanstalt. Syftet med lagen uttrycks vara att säkerställa att Försvarmakten respektive Försvarets radioanstalt kan behandla personuppgifter på ett ändamålsenligt sätt och att skydda fysiska personers grundläggande fri- och rättigheter i samband med sådan behandling. Inom propositionen rymmer förslaget att utländsk underrättelse- eller säkerhetstjänst medges direktåtkomst till personuppgifter vid Försvarmakten respektive Försvarets radioanstalt.

För att Försvarets radioanstalt på ett fullgott sätt ska kunna tillgodose det underrättelsebehov som finns hos regeringen och övriga inriktande myndigheter föreslår regeringen även i den aktuella propositionen ändring i lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet. Förslaget innebär att signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet ska få ske i sådana företeelser som inte riktas mot Sverige eller rör svenska intressen, om det är nödvändigt för ett samarbete i underrättelsefrågor med andra länder och internationella organisationer som signalspaningsmyndigheten deltar i.

4 Vänsterpartiets ställningstagande

4.1 Behandling av personuppgifter vid Försvarmakten respektive Försvarets radioanstalt

Vänsterpartiet vänder sig emot att andra länder ska kunna ges direktåtkomst till personuppgifter vid Försvarmakten respektive Försvarets radioanstalt. Vi anser att inskränkningarna av den personliga integriteten är alltför stora för att förslaget ska kunna rättfärdigas. I propositionen beskriver regeringen att i de fall där samarbete i hög grad förutsätter skyndsamhet, samt i de fall där samarbete syftar till att gemensamt följa ett skeende, är det i vissa fall nödvändigt att inom ramen för samarbetet tillgängliggöra information genom direktåtkomst. Vidare ges exemplet att en sådan situation av skyndsamhet kan vara ett förmodat förestående terroråd. Vänsterpartiet vill i det avseendet påminna om proportionalitetsprincipen. Vi anser att åtgärderna i den föreslagna lagstiftningen gällande andra länders direktåtkomst till personuppgifter vid Försvarmakten respektive Försvarets radioanstalt sammantaget inte är proportionella i förhållande till inskränkningarna av den personliga integriteten. Dessutom uppmärksammar Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten att ett borttaget krav på en anknytning till en preciserad inriktning vid personuppgiftsbehandling leder till att fler personuppgifter behandlas och därmed medför en risk för ökat integritetsintrång för den enskilde.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag om att utländsk underrättelse- eller säkerhetstjänst medges direktåtkomst till personuppgifter i förslaget till lag om behandling av personuppgifter vid Försvarmakten. Detta bör riksdagen besluta.

Riksdagen bör även avslå regeringens förslag om att utländsk underrättelse- eller säkerhetstjänst medges direktåtkomst till personuppgifter i förslaget till lag om behandling av personuppgifter vid Försvarets radioanstalt. Detta bör riksdagen besluta.

4.2 Ändring i lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet

Vänsterpartiet är kritiskt till regeringens förslag som innebär att det i lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet ska föras in en ny bestämmelse som innebär att de företeelser för vilka signalspaningsmyndigheten enligt lagen får bedriva signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet inte behöver vara riktade mot Sverige eller röra svenska intressen. Vi ser stora risker med att Sverige genom Försvarets radioanstalt ska kunna bedriva underrättelseverksamhet mot ett land, för ett annat lands räkning, utan att det finns ett omedelbart svenskt intresse för denna underrättelseverksamhet.

Under det senaste året har rapporter kommit om att USA med hjälp av Danmark spionerat på ledande politiker och högt uppsatta tjänstemän i Sverige. Det har väckt stark kritik i Sveriges riksdag, och fortfarande har det inte klarlagts hur detta gått till. Regeringens förslag i propositionen riskerar att öppna upp för att Sverige hamnar i en liknande situation som Danmark är i nu, dvs. att hjälpa ett land att bedriva signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet utan att det rör nationella intressen.

För att främja stabilitet och långsiktighet ska andra länder kunna lita på Sveriges trovärdighet och att information inte delas med ett tredje land. Att kunna dela information med utländska myndigheter som inte riktas mot Sverige eller rör svenska intressen

menar regeringen innebär att Försvarets radioanstalt skapar incitament för motparten att i sin tur beakta svenska informationsbehov och lämna sådan information tillbaka. Det är en strategi vars risker överskrider eventuella fördelar. Att dela information med utländska myndigheter i hopp om att få något tillbaka lämnar Sverige i en sårbar situation, och är därtill inte det mest effektiva sättet att bygga säkra och stabila internationella samarbeten vad gäller försvarsunderrättelseverksamhet.

Dessutom är det en fråga om länders, och i förlängningen Sveriges, oberoende. Även om det kan vara viktigt att Sverige upprätthåller och utvecklar internationella samarbeten måste det vägas mot suveränitetsprincipen. Sveriges försvarsunderrättelseverksamhet genom signalspaningsmyndigheten, Försvarets radioanstalt, måste stå i proportionalitet gentemot andra länders oberoende och suveränitet. Vänsterpartiet menar att regeringens förslag i propositionen i alltför stor utsträckning riskerar att inskränka suveränitetsprincipen.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag om ändring i lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet. Detta bör riksdagen besluta.

4.3 Parlamentarisk kontroll och insyn

För att ha en god förståelse av Försvarets radioanstalts arbete krävs det att riksdagen är väl informerad om dess verksamhet. Det är viktigt att riksdagen får insyn och fullgod information för att demokratiska beslut om signalspaningsmyndigheten och dess verksamhet ska tas under kontroll. För tillfället är insynen otillräcklig. Samtidigt skyddas Försvarets radioanstalt av sekretess, vilket är väsentligt för att myndighetens arbete ska kunna genomföras effektivt och säkert. Vänsterpartiet anser att en mer tydlig balans mellan myndighetens sekretess och riksdagens insyn bör utstakas. Bristen på information riskerar att leda till inte helt understödda beslut. I stället bör riksdagen och regeringen utveckla sin samverkan i frågor angående Försvarets radioanstalt och underrättelseverksamhet.

Regeringen bör återkomma med förslag på hur den parlamentariska kontrollen och insynen ska öka angående underrättelseverksamhet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hanna Gunnarsson (V)

Jens Holm (V)

Yasmine Posio (V)

Håkan Svenneling (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Elin Segerlind (V)

Jessica Thunander (V)